

Zadośćuczynienie zasądzone przez sąd w postępowaniu karnym

Popełnienie przestępstwa może wywoływać wiele negatywnych skutków. Są nimi między innymi szkoda, krzywda pokrzywdzonego.

Pojęcie szkody zostało wypracowane głównie przez prawo cywilne. Brak jest prawnej definicji szkody, a więc jej rozumienie wynika z orzecznictwa sądowego oraz doktryny prawniczej.

Wyróżniamy szkodę na osobie (odnoszącą się do naruszonych dóbr osobistych) oraz szkodę na mieniu.

Szkodę na osobie możemy podzielić na:

- majątkową - np. koszty leczenia;
- niemajątkową (zwaną też krzywdą) czyli cierpienia, emocjonalne, psychiczne.

Szkoda majątkowa odnosi się do naruszeń praw majątkowych np. własności, współwłasności. Szkoda może wynikać z popełnienia czynu niedozwolonego, niewykonania, nienależytego wykonania zobowiązania (umowy).

Rozmiar szkody może być różny. Ustalenia co do rozmiarów szkody, krzywdy zależą od tego co się stało, jakie były negatywne skutki zdarzenia, ale również od tego, co i ile udało się wykazać, udowodnić poszkodowanemu. W postępowaniu należy bowiem wykazać szkodę, zdarzenie będące źródłem tej szkody (np. popełnienie czynu niedozwolonego) oraz związek przyczynowo skutkowy pomiędzy szkodą, a zdarzeniem wywołującym szkodę (np. deliktem).

Szkoda może mieć formę strat rzeczywistych (damnum emergens) oraz utraconych korzyści (lucrum cessans).

Odszkodowanie jest pojęciem, które oznacza sposób naprawienia szkody.

Zadośćuczynienie natomiast to sposób naprawienia krzywdy (szkody niemajątkowej).

Pojęcia szkody, krzywdy występują także w unormowaniach kodeksu karnego. Szczególne znaczenie ma tutaj przepis art. 46 Kodeksu karnego, zgodnie z którym:

W razie skazania sąd może orzec, a na wniosek pokrzywdzonego lub innej osoby uprawnionej orzeka, stosując przepisy prawa cywilnego, obowiązek naprawienia, w całości albo w części, wyrządzonej przestępstwem szkody lub zadośćuczynienia za doznaną krzywdę; przepisów prawa cywilnego o możliwości zasądzenia renty nie stosuje się.

Sąd w postępowaniu karnym ma możliwość albo obowiązek orzeczenia obowiązku naprawienia szkody lub zadośćuczynienia. Może to uczynić dopiero po skazaniu oskarżonego, a więc po wcześniejszym przeprowadzeniu całego postępowania karnego, na podstawie którego wydano wyrok skazujący. Nie może więc orzekać o odszkodowaniu wcześniej.

Należy zaznaczyć, iż zgodnie z przytoczonym przepisem, sąd w postępowaniu karnym ma obowiązek orzeczenia w kwestii odszkodowania lub zadośćuczynienia, jeżeli pokrzywdzony lub inna uprawniona do tego osoba, złoży w tym celu wniosek. W przypadku braku takiego wniosku sąd ten co prawda, może z własnej inicjatywy orzekać o naprawieniu szkody, krzywdy, ale wcale nie musi tego czynić.

Co ważne, sąd orzekając w postępowaniu karnym o zadośćuczynieniu albo naprawieniu szkody stosuje przepisy prawa cywilnego. Należy jednak zaznaczyć, iż w razie znacznych trudności w orzeczeniu tegoż obowiązku sąd może zamiast tego orzec nawiązkę w wysokości do 200 000 zł. Wynika to z paragrafu 2 przytoczonego przepisu art. 46 k.k.:

Jeżeli orzeczenie obowiązku określonego w § 1 jest znacznie utrudnione, sąd może orzec zamiast tego obowiązku nawiązkę w wysokości do 200 000 złotych na rzecz pokrzywdzonego, a w razie jego śmierci w wyniku popełnionego przez skazanego przestępstwa nawiązkę na rzecz osoby najbliższej, której sytuacja życiowa wskutek śmierci pokrzywdzonego uległa znacznemu pogorszeniu. W razie, gdy ustalono więcej niż jedną taką osobę, nawiazki orzeka się na rzecz każdej z nich.

Mając na uwadze powyższe warto podkreślić, iż orzeczenie nawiazki zamiast naprawienia szkody jest dopuszczalne tylko w razie wystąpienia „znacznych trudności”, a więc bardzo dużych przeszkód, problemów, a nie zwykłych trudności, które można jakoś pokonać, rozwiązać. Tak zatem nawiazka zamiast odszkodowania, zadośćuczynienia może być orzeczona tylko w wyjątkowych, szczególnych sytuacjach. Gdyby wola prawodawcy miała obejmować szeroki zakres trudności, to można przypuszczać, że w unormowaniu tym użyte zostałyby sformułowanie „trudności”, zamiast „znaczne trudności”.

Zgodnie z § 3 przytoczonego przepisu art. 46:

Orzeczenie odszkodowania lub zadośćuczynienia na podstawie § 1 albo nawiazki na podstawie § 2 nie stoi na przeszkodzie dochodzeniu niezaspokojonej części roszczenia w drodze postępowania cywilnego.

Z powyższego przepisu wynika, że w postępowaniu cywilnym można dochodzić pozostałej części naprawienia szkody, zadośćuczynienia, która nie została orzeczona w postępowaniu karnym; w postępowaniu cywilnym nie można dochodzić tych części roszczeń, które zostały już prawomocnie orzeczone w postępowaniu karnym.

Przepis art. 46 k.k. stwarza dla pokrzywdzonego, innych uprawnionych ludzi szanse szybszego uzyskania zadośćuczynienia albo naprawienia szkody, uniknięcia kolejnych czynności związanych z wszczęciem i przeprowadzeniem postępowania cywilnego.

Trzeba podkreślić, iż zgodnie z art. 244c kk:

Kto uchyla się od wykonania orzeczonego przez sąd na rzecz pokrzywdzonego lub osoby dla niego najbliższej, za przestępstwo ścigane z oskarżenia publicznego, środka kompensacyjnego w postaci obowiązku naprawienia szkody lub zadośćuczynienia za doznaną krzywdę albo nawiązki, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

Na podstawie powyższego należy stwierdzić, iż niewykonanie zasądanego na podstawie art. 46 k.k. obowiązku naprawienia szkody może skutkować odpowiedzialnością karną. Sankcja za takie uchylanie się jest dość dotkliwa (pozbawienie wolności do 5 lat).

Jednakże warto zwrócić uwagę, że taka kara będzie mogła zostać nałożona tylko wtedy, jeżeli pokrzywdzony złoży wniosek o ściganie sprawcy za taki czyn. Ponadto, przepis art. 244c kk nie będzie mógł mieć zastosowania w każdym przypadku braku wykonania obowiązku naprawienia szkody zasądanego z art. 46 kk. Dotyczy on bowiem tylko takiej sytuacji, w której skazany „nie chce” go wykonać, mimo że ma ku temu stosowne możliwości. W określeniu „uchyla się” mieści się negatywne nastawienie do wykonania obowiązku, którego pomimo obiektywnej możliwości, skazany nie chce ze złej woli wykonać. Zatem nie każde obiektywne naruszenie obowiązku probacyjnego staje się automatycznie „uchylaniem” od jego wykonania.

Osoby, które borykają się z problemami prawnymi, a nie są w stanie ponieść kosztów odpłatnej pomocy prawnej, mogą skorzystać z darmowej porady w punktach nieodpłatnej pomocy prawnej i poradnictwa obywatelskiego na terenie powiatu nowosolskiego

- w Nowej Soli, Nowym Miasteczku, Koźuchowie i Bytomiu Odrzańskim.

Więcej informacji oraz zapisy pod nr tel.: 790 227 119

- we wtorki, środy i czwartki w godz. 10.00-13.30

oraz na www.edukacja-prawna.info.pl/powiatnowosolski

Artykuł powstał w ramach realizowanego przez Stowarzyszenie CIVIS SUM zadania publicznego pt.: Prowadzenie punktu nieodpłatnej pomocy prawnej i punktu nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego oraz realizacja zadań z zakresu edukacji prawnej w Powiecie Nowosolskim w 2024 finansowanego ze środków przekazanych przez Powiat Nowosolski. Artykuł jest wkładem własnym osobowym do ww. zadania.